

---

## CZĘŚĆ III

### Sytuacja społeczno-gospodarcza województw 2002 r.

Część III opracowania, traktująca o sytuacji społeczno-gospodarczej województw jest elementem uzupełniającym materiał. Została ona po raz pierwszy przygotowana na podstawie danych z roku 2000, celem zaprezentowania sytuacji na kolejnym szczeblu podziału terytorialnego kraju, za pomocą analogicznej metody, lecz z uwzględnieniem innego zbioru cech wyjściowych. **Ranking województw nie ma żadnego powiązania z analizą gminną i powiatową, jest odrębnym opracowaniem z innym zakresem przyjętych cech, które umożliwiają szerszą analizę na tym poziomie.**

Gdy po raz pierwszy przystąpiono do oceny sytuacji społeczno-gospodarczej województw (w 2000 r.), zaproponowano zdecydowanie bardziej obszerny zestaw cech niż przyjęty w analizie dla gmin i powiatów. Było to podyktowane większą dostępnością do danych i wskaźników, jakie są możliwe do pozyskania w układzie województw. Zestaw ten następnie został poddany weryfikacji za pomocą analizy zależności korelacyjnych i ostatecznie po wyeliminowaniu silnie skorelowanych cech, zaproponowano następujący zestaw wskaźników do opisu sytuacji społeczno-gospodarczej województw<sup>24</sup>, który jest wykorzystany w niezmięnionej postaci również w tegorocznej analizie:

- zakłady osób fizycznych i spółki cywilne w przeliczeniu na 1000 mieszkańców,
- produkcja sprzedana przemysłu na 1 mieszkańca,
- nakłady na sektor B + R<sup>25</sup> na 1 mieszkańca,
- mieszkania oddane do użytku na 1000 ludności,
- plony zbóż podstawowych z 1 ha,

---

<sup>24</sup> Pełny zestaw wskaźników wyjściowych, jaki został zaproponowany do oceny sytuacji społeczno-gospodarczej województw, ich charakterystyka, analiza zależności korelacyjnych oraz odrzucone na jej podstawie wskaźniki są przedstawione w publikacji *Sytuacja społeczno-gospodarcza województwa opolskiego w ujęciu przestrzennym w 2000 r. (analiza z wykorzystaniem metody taksonomicznej)*, Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego, Opole 2002, s. 56 i nast.

<sup>25</sup> Badania i rozwój.

- przeciętny roczny udój mleka od krowy,
- małżeństwa zawarte na 1000 ludności,
- przyrost rzeczywisty na 1000 mieszkańców,
- współczynnik obciążenia demograficznego,
- udział dzieci i młodzieży w strukturze ludności,
- pracujący w gospodarce narodowej w przeliczeniu na 1000 ludności,
- stopa bezrobocia,
- udział absolwentów w strukturze bezrobotnych,
- udział długotrwale bezrobotnych w strukturze bezrobotnych,
- przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na 1 osobę w gospodarstwie domowym,
- przeciętna miesięczna emerytura i renta z pozarolniczego systemu ubezpieczeń,
- korzystający ze świadczeń pomocy społecznej na 10 tys. mieszkańców,
- samochody osobowe zarejestrowane na 1000 ludności,
- ludność obsługiwana przez oczyszczalnie ścieków w % ogółu ludności,
- standardowe łącza główne na 1000 mieszkańców,
- drogi publiczne o nawierzchni twardej na 100 km<sup>2</sup> powierzchni.

Dla wybranych danych statystycznych ustalono charakterystyki pozwalające na ocenę stopnia zróżnicowania 16 województw. Tabela 23 przedstawia zaproponowany zbiór wskaźników statystycznych, służących ocenie poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego oraz określeniu dysproporcji rozwojowych województw.

Analiza danych wyjściowych służy do określenia różnic pomiędzy wskaźnikami charakteryzującymi poszczególne obszary (regiony). W większości przypadków nie są one tak znaczne, jak notuje się to w rankingu gminnym. Do wyjątków należy wskaźnik nakładów na sektor B + R w przeliczeniu na 1 mieszkańca. Wartość maksymalna tego wskaźnika jest ponad 35 razy większa od minimalnej i w po-

Tabela 23

Charakterystyka wskaźników statystycznych do oceny sytuacji społeczno-gospodarczej województw\*

Wskaźniki	Max.	Min.	Relacja max./min.	Średnia	Odchylenie standardowe	Współczynnik zmienności
Zakłady osób cywilnych i spółki cywilne na 1000 mieszkańców	100,0 zachodniopomorskie	57,7 podkarpackie	1,7	76,1	11,7	15,4
Produkcja sprzedana przemysłu na 1 mieszkańca	20590 mazowieckie	6262 lubelskie	3,3	11 845,0	3 838,1	32,4
Nakłady na sektor B + R na 1 mieszkańca	391 mazowieckie	11 świętokrzyskie	35,5	86,8	89,7	103,3
Mieszkania oddane do użytku na 1000 ludności	4,4 mazowieckie	1,2 opolskie	3,7	2,4	0,8	35,6
Plony zbóż podstawowych z 1 ha	43,7 opolskie	24,2 podlaskie	1,8	32,0	5,2	16,4
Przeciętny roczny udój mleka od krowy	5500 opolskie	3356 świętokrzyskie	1,6	4 034,70	504,0	12,5
Małżeństwa zawarte na 1000 ludności	5,5 świętokrzyskie	4,4 lubuskie	1,3	5,0	0,3	6,6
Przyrost rzeczywisty na 1000 mieszkańców	2,3 małopolskie pomorskie	-5,1 opolskie	-0,5	-0,9	2,3	-248,6
Współczynnik obciążenia demograficznego	27,6 świętokrzyskie	21,1 lubuskie	1,3	24,1	2,5	10,2
Udział dzieci i młodzieży w strukturze ludności	29,4 podkarpackie	23,6 zachodnio-pomorskie	1,2	26,6	1,6	6,1
Pracujący w gospodarce narodowej na 1000 ludności	398,6 mazowieckie	269,1 warmińsko--mazurskie	1,5	315,8	32,6	10,3
Stopa bezrobocia	28,9 warmińsko-mazurskie	13,8 mazowieckie małopolskie	2,1	19,5	4,7	24,1
Udział absolwentów w strukturze bezrobotnych	7,0 małopolskie	3,5 zachodnio-pomorskie	2,0	5,1	1,0	18,7
Udział długotrwale bezrobotnych w strukturze bezrobotnych	55,1 podkarpackie	46,7 lubuskie	1,2	51,1	3,0	5,8
Przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na 1 osobę w gospodarstwie domowym	795,5 mazowieckie	538,5 podkarpackie	1,5	647,6	63,3	9,8
Przeciętna miesięczna emerytura i renta z pozarolniczego systemu ubezpieczeń	1 278,3 śląskie	850,6 podkarpackie	1,5	957,9	99,3	10,4
Korzystający ze świadczeń pomocy społecznej na 10 tys. mieszkańców	947,7 warmińsko--mazurskie	492,5 śląskie	1,9	708,2	127,3	18,0
Samochody osobowe zarejestrowane na 1000 ludności	352 wielkopolskie	237 podkarpackie	1,5	280,1	31,3	11,2
Ludność obsługiwana przez oczyszczalnie ścieków w % ogółu ludności	74,8 pomorskie	44,2 świętokrzyskie	1,7	56,9	9,5	16,6
Standardowe łącza główne na 1000 mieszkańców	369,1 mazowieckie	227,7 podkarpackie	1,6	304,0	40,7	13,4
Drogi publiczne o nawierzchni twardej na 100 km <sup>2</sup> powierzchni	162,8 śląskie	53,5 podlaskie	3,0	83,8	30,7	36,6

\* – Uwagi jak tab. 1.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego.

równaniu z latami ubiegłymi uległa jeszcze zwiększeniu<sup>26</sup>. W przypadku pozostałych wskaźników istotne różnice dotyczą: mieszkań oddanych do użytku na 1000 ludności (wartość maksymalna jest 3,7 razy większa od minimalnej), produkcji sprzedanej

Tabela 24

Syntetyczny wskaźnik rozwoju społeczno-gospodarczego dla poszczególnych województw w 2002 r.

Lp.	Województwa	Wartość wskaźnika w 2002 r.	Ranking 2001	Ranking 2000
1.	mazowieckie	0,463	1	1
2.	śląskie	0,337	3	2
3.	pomorskie	0,325	4	3
4.	wielkopolskie	0,315	2	4
5.	małopolskie	0,267	5	5
6.	dolnośląskie	0,248	6	7
7.	zachodniopomorskie	0,227	7	6
8.	lubuskie	0,211	9	9
9.	opolskie	0,209	8	8
10.	kujawsko-pomorskie	0,164	10	10
11.	podlaskie	0,146	14	14
12.	warmińsko-mazurskie	0,137	11	11
13.	łódzkie	0,132	12	12
14.	podkarpackie	0,105	13	13
15.	lubelskie	0,087	15	15
16.	świętokrzyskie	0,078	16	16
ŚREDNIA			0,216	
ODCHYLENIE STANDARDOWE			0,108	
GRUPY				
I	od 0,326	mazowieckie, śląskie,		
II	od 0,217 do 0,325	pomorskie, wielkopolskie, małopolskie, dolnośląskie, zachodniopomorskie,		
III	od 0,109 do 0,216	lubuskie, opolskie, kujawsko-pomorskie, podlaskie, warmińsko-mazurskie, łódzkie,		
IV	do 0,108	podkarpackie, lubelskie, świętokrzyskie		

Źródło: Jak w tab. 1.

przemysłu (3,3 razy) oraz wskaźnika gęstości dróg publicznych o nawierzchni twardej (3 razy). Wspomnieć należy również o wskaźniku przyrostu rzeczywistego ludności, dla którego nie da się przedstawić różnic pomiędzy regionami, ponieważ stosunek wartości maksymalnej do minimalnej jest ujemny (wartość maksymalna jest dodatnia, a minimalna

<sup>26</sup> W roku 2000 wartość maksymalna tego wskaźnika była blisko 27 razy większa od minimalnej, w 2001 r. – 28 razy.

ujemna). Różnice obrazuje tu odchylenie standardowe oraz współczynnik zmienności.

Tabela 24 przedstawia wyniki obliczeń syntetycznego wskaźnika rozwoju społeczno-gospodarczego dla województw w 2002 r. Aby umożliwić odniesienie się do poprzedniego rankingu i ułatwić porównywanie wyników podano miejsca województw w roku 2000 oraz 2001.

Podobnie jak w poprzednich rankingach na pierwszym miejscu znalazło się województwo mazowieckie. Analiza cech wyjściowych wykorzystanych do obliczeń wskaźnika syntetycznego wykazała, że na 21 cech aż 14 należy do korzystniejszych<sup>27</sup> od średniej krajowej, z czego 7 to najkorzystniejsze zaobserwowane wartości wśród 16 województw, będące składowymi wzorca rozwoju<sup>28</sup>. Są to: produkcja sprzedana przemysłu, nakłady na sektor „badania i rozwój” (w zakresie tego wskaźnika mazowieckie trzyipółkrotnie przekracza średnią krajową, a dwupółkrotnie – drugie w rankingu województwo małopolskie), mieszkania oddane do użytku, telefoniczne łącza główne, pracujący w przeliczeniu na liczbę ludności, przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na 1 osobę w gospodarstwach domowych oraz notuje się tu również najniższą stopę bezrobocia. Korzystniejsze od średniej krajowej wartości zanotowano ponadto w przypadku wskaźnika przedsiębiorczości, małżeństw zawartych na 1000 ludności, przyrostu rzeczywistego, udziału absolwentów w strukturze bezrobotnych, wysokości przeciętnej emerytury i renty, korzystających ze świadczeń pomocy społecznej oraz samochodów osobowych w przeliczeniu na liczbę mieszkańców.

Razem z mazowieckim w grupie województw o najwyższym poziomie wskaźnika rozwoju społeczno-gospodarczego znalazło się, podobnie jak w każdym dotychczasowym rankingu, województwo śląskie.

Województwo śląskie charakteryzuje się najkorzystniejszą sytuacją w kraju w zakresie trzech wskaźników. Zanotowano tu bowiem najwyższy

<sup>27</sup> Korzystniejszych tzn. wyższych od średniej dla kraju, w przypadku zmiennych będących stymulantami oraz niższych od średniej krajowej dla zmiennych będących destymulantami.

<sup>28</sup> W porównaniu do ubiegłego roku zestaw cech korzystniejszych od średniej krajowej zmniejszył się o jedną cechę.

poziom przeciętnej emerytury i renty, najniższy udział osób korzystających z pomocy społecznej oraz najgęstsza sieć dróg publicznych. W regionie tym 12 spośród danych i wskaźników przyjętych do obliczeń cechuje poziom korzystniejszy od średniej krajowej. Do najistotniejszych należą: produkcja sprzedana przemysłu (2 miejsce w kraju), udział długotrwale bezrobotnych w ogólnej liczbie pozostających bez pracy (2 miejsce pod względem najniższych wartości tego wskaźnika), przeciętny udój mleka od krowy, udział ludności obsługiwanej przez oczyszczalnie ścieków w ogóle mieszkańców, przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny (4 miejsce).

W drugiej grupie regionów znalazły się województwa: pomorskie, wielkopolskie, małopolskie, dolnośląskie i zachodniopomorskie.

W województwie pomorskim zanotowano, co prawda, więcej wskaźników, których wartości są na poziomie korzystniejszym w porównaniu do średniej krajowej niż w śląskim, a nawet mazowieckim – bo 15, jednak tylko w zakresie jednego pomorskie stanowi wzorzec dla pozostałych województw – chodzi o ludność obsługiwaną przez oczyszczalnie ścieków w ogólnej liczbie mieszkańców. W przypadku tego województwa wspomnieć należy ponadto o przyroście rzeczywistym ludności, liczbie mieszkań oddanych do użytku na 1000 ludności, przeciętnym dochodzie rozporządzalnym (2 miejsce w kraju), produkcji sprzedanej przemysłu, nakładach na sektor więcej B + R, współczynnika obciążenia demograficznego, telefonicznych łączach głównych, przeciętnej emeryturze i rencie (4).

Województwo wielkopolskie w ubiegłym roku znalazło się w grupie I, w tegorocznym rankingu spadło do grupy II. Region ten wyróżnia się na tle pozostałych przede wszystkim w zakresie wskaźnika samochodów zarejestrowanych na 1000 mieszkańców – pod tym względem zajmuje 1 pozycję w kraju. Ponadto region ten zajmuje 2 miejsce w kraju pod względem wskaźnika pracujących na 1000 ludności, 3 pod względem wskaźnika produkcji sprzedanej przemysłu, wskaźnika przeciętnego udaju mleka oraz niskiego udziału długotrwale bezrobotnych, 4 – wskaźnika przedsiębiorczości, przyro-

stu rzeczywistego ludności oraz mieszkań oddanych do użytku.

Województwo małopolskie wyróżnia się na tle pozostałych tylko pod względem najwyższego w kraju wskaźnika przyrostu rzeczywistego. Najniższa (równa z mazowieckim) jest tu stopa bezrobocia, 2 co do wielkości nakłady na sektor B + R oraz wskaźnik gęstości dróg, 3 – liczba mieszkań oddanych do użytku na 1000 ludności, wskaźnik samochodów osobowych oraz 3, najniższy wskaźnik liczby ludności korzystającej z pomocy społecznej, małżeństwa zawarte na 1000 ludności. Do niekorzystnych należy tu jednak najwyższy wśród 16 regionów udział bezrobotnych absolwentów.

W dolnośląskim, podobnie jak w poprzednich rankingach, nie zanotowano przypadku wystąpienia najwyższej wartości spośród zanotowanych w 16 województwach. Korzystnie w porównaniu do średniej krajowej kształtuje się tam jednak 11 cech. Do najważniejszych należą: plony zbóż, udział ludności obsługiwanej przez oczyszczalnie ścieków, przeciętna emerytura i renta (pod względem każdego regionu zajmuje 2 pozycję w kraju), wskaźnik przedsiębiorczości, telefoniczne łącza główne, przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny (3), gęstość dróg publicznych (4) oraz również 4 miejsce w zakresie najniższego udziału absolwentów oraz długotrwale bezrobotnych w strukturze bezrobotnych.

W zachodniopomorskim notuje się najwyższy w kraju wskaźnik liczby spółek cywilnych oraz zakładów osób fizycznych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców, a także najniższy wskaźnik udziału absolwentów w strukturze bezrobotnych. W zakresie większości wskaźników region ten zajmuje miejsca powyżej średniej krajowej – w 11 na 21 danych wykorzystanych do obliczeń. Wzorcem rozwoju jest w przypadku jednej danej – a mianowicie wskaźnika przedsiębiorczości.

Dziewiątą pozycję w rankingu zajmuje województwo opolskie. W przypadku tego regionu 8 spośród 21 cech użytych do obliczeń wykazuje wartości korzystniejsze w stosunku do średniej krajowej. Są to: oba wskaźniki charakteryzujące wyniki sektora rolnictwa – plony zbóż podstawowych oraz przeciętny udój mleka, współczynnik obciążenia demograficz-

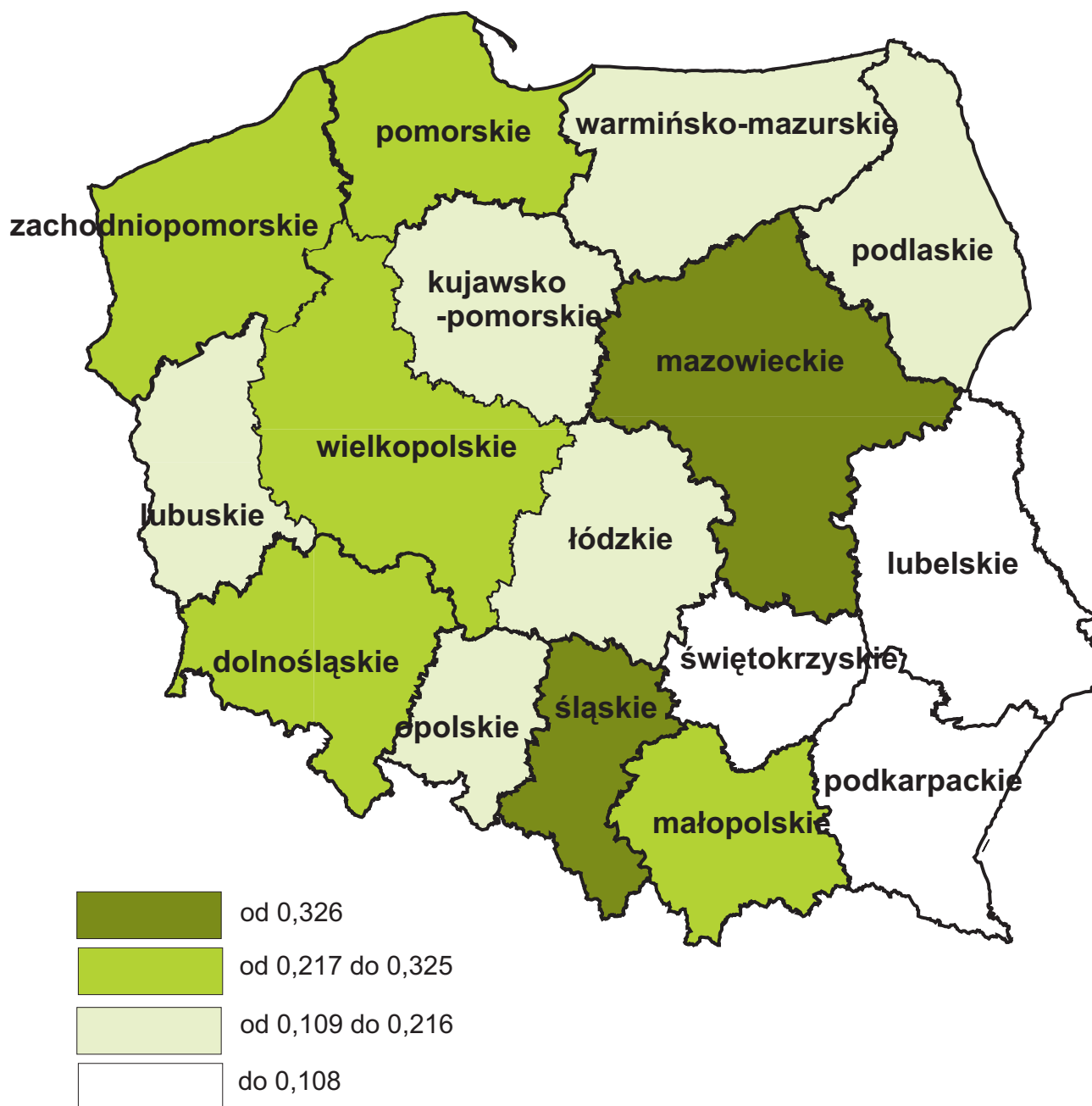
nego, oba wskaźniki struktury bezrobotnych – tj. udział absolwentów oraz długotrwale bezrobotnych w ogóle pozostających bez pracy, jak również wskaźniki: korzystających ze świadczeń pomocy społecznej, samochodów zarejestrowanych na 1000 ludności oraz gęstości dróg publicznych. Województwo to charakteryzuje się najwyższymi wartościami w kraju w zakresie dwóch z wymienionych wyżej wskaźników dotyczących rolnictwa, co jest niewątpliwie przyczyną jego lokaty. Istnieją bowiem także wskaźniki, w zakresie których zanotowana wartość należy do najniższej w kraju – tj. wskaźnik przyrostu rzeczywistego na 1000 ludności oraz liczba mieszkań oddanych do użytku, również w przeliczeniu na 1000 mieszkańców. Ogółem w zakresie większości wskaźników region opolski plasuje się w środku stawki regionów. Oprócz wymienionych dwóch wskaźników z zakresu rolnictwa należy jeszcze wspomnieć o piątym miejscu regionu w kraju pod względem udziału długotrwale bezrobotnych oraz absolwentów w ogólnej liczbie pozostających bez pracy, wysokości przeciętnej renty i emerytury, liczby osób korzystających z pomocy społecznej w przeliczeniu na 1000 mieszkańców, oraz 4 miejscu, gdy chodzi o samochody zarejestrowane na 1000 ludności. Natomiast do negatywnych należy zaliczyć: 13 miejsce w zakresie wskaźnika przedsiębiorczości, 14 – nakładów na sektor B + R i telefonicznych łącz głównych, 12 – udziału dzieci i młodzieży w strukturze ludności, oraz 15 – pracujących na 1000 ludności.

W III grupie województw, obok opolskiego znajdują się: lubuskie, kujawsko-pomorskie, podlaskie, warmińsko-mazurskie, oraz łódzkie. Województwa te notują wartości wskaźników użytych do obliczeń korzystniejsze od średniej krajowej odpowiednio w 9 przypadkach (lubuskie), 8 (kujawsko-pomorskie, warmińsko-mazurskie), 7 (łódzkie), 6 (podla-

skie). Wśród tej piątki województw tylko jedno – lubuskie – dominuje nad pozostałymi. Zanotowano tu bowiem najniższy w kraju wskaźnik obciążenia demograficznego oraz najniższy udział długotrwale bezrobotnych. Województwo lubuskie to jednak region o najniższym w kraju wskaźnik zawartych małżeństw na 1000 ludności. Kujawsko-pomorskie najkorzystniej prezentuje się na tle pozostałych regionów w zakresie wskaźnika plonów zbóż (3 miejsce w kraju), podlaskie – wskaźnika telefonizacji (2) oraz udziału dzieci i młodzieży w ogóle ludności, jak również w zakresie stopy bezrobocia (3). W podlaskim jednak notuje się najniższe plony zbóż, niska jest produkcja sprzedana przemysłu na 1 mieszkańca oraz wskaźnik gęstości dróg, wysoki natomiast współczynnik obciążenia demograficznego. Województwo warmińsko-mazurskie to przede wszystkim najwyższa stopa bezrobocia w kraju i najmniej pracujących, natomiast najwięcej osób korzysta tu z pomocy społecznej. W łódzkim najwyższym wskaźnikiem jest liczba pracujących oraz nakłady na działalność B + R (3 lokata w kraju). Region ten charakteryzuje się ponadto najniższym udziałem dzieci i młodzieży w strukturze ludności, wysokim wskaźnikiem obciążenia demograficznego oraz niskimi plonami zbóż.

W grupie IV znalazły się: podkarpackie, świętokrzyskie i lubelskie. Żadne z tych województw nie zanotowało takich wartości danych i wskaźników użytych do obliczeń, które składałyby się na wzrzec rozwoju, ponadto w podkarpackim i świętokrzyskim notuje się tylko 4 wskaźniki, których wartość jest korzystniejsza w porównaniu do średniej krajowej, a w lubelskim 5.

Mapa 11 przedstawia kształtowanie się omawianego wskaźnika poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego dla 16 województw w 2002 r.



Źródło: Opracowanie własne.

Mapa 11. Klasyfikacja województw na podstawie syntetycznego wskaźnika rozwoju społeczno-gospodarczego